

סימן ג

נשאלתי לבאר אם מותר לקנות ספרי חקודש מרבותיט גדולי ראשונים ואחרונים הנרדפים בזמ"ז ע"י מוסדות ותנועות של שמות הנרדפים מינים ואפיקורסים, או לא טוב הרבה.

השבתי החוב מוטל על רבותינו מנחיני דורנו שיחיי להכריז ולהודיע בכתב ובדיבור שלא לקנות מספרים שהם מו"ל כרי שלא יגרוו אחריהם בקונטרסים ובספרים וקול קורא שהם מוציאים לאור וסמונים בתוכם — תחת אחד השיחים — רעותם הנפסדות וח"ו יגרוו ע"ז אחריהם.

א איתא נמס' ע"ז (ל"ה סע"ג) אינו הוכ מכויה (נושך) ואכיל פה אזי מלרי (בשדות אלל המלרים) אמר לכו רבא ואיתימא רב נחמן בר ילחק לא תשחטו צדדיה דאיבו (ס"א מיניב דאיבו) דקאכיל לחמא דארמאי ופי' כרין (ר"ף דפוס ווילנא י"ד צ"י) לא תשחטו מיניב דאיבו כלומר לא תאמרו דבר שמועה ממנו וכן נמלא בפשר הגאונים ז"ל מאן דאכיל פה של עובדי כוכבים אין מלקין אותו אבל מוכיחין אותו ואכור לומר דבר שמועה מסיו צניח המדרש. דברי כרין אלו הונאו צהגרות הצ"ח (על הגמ' כ"ל) ורמז עליו המכרש"א. וכ"כ בח"י הריטב"א בקל"ת אריכות יותר ח"ל לא תשחטו מיניב דאיבו פי' הגאונים לא תזכירו שמועה משמו צניח המדרש. והכי דייק לישנא לומר, מידה בגבגב מידה, ב' בוא מצולל צדברי חכמים ז"ל ותקטוהיבם, ולכן אין מקלסין דבריו צניח המדרש, וכן כתוב בפשר הגאונים ז"ל שהאוכל פה של נכרים אין כה צניח דין להלקותו כיון שהוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד כה אלא שאין מזכירין שמועה משמו צניח המדרש, עכ"ל וכנראה הריטב"א קיבל פי' זה מרנו הרא"ה שכי' בחי' הרא"ה (ע"ז ל"ה צ"י ד"ה אמר ר' חלבון) וז"ל ושמעתי בפירושו [דלא תשחטו מיניב דאיבו] לא תאמרו הלכה משמו צניח המדרש. ואפשר דהו"ה אפשר ליה [ללאיבו] נפת אחר ואעפ"כ היה נוהג כן היתר לפי שהוא סבור שהוא מותר גמור בשדות, ולפיכך היה קשה צעוני החכמים, כיון דאפשר ליה. אי נמי משום דהוה עניד חוך החחוס, אבל ודאי לא הוה חשבי ליה כעבריינא, דאי חשיב ליה, לא הוה מסתייעא ליה כהכי עכ"ל ויסוד דברי הרא"ה

ל"ן עלמו צנגדים חסונים. (כרא"ש לא גרים צנג כהנא "לגיש ומכס"י). וצדן המלנושים צשעת חפלה פסק כר יחודה (צרכות ל' ע"ג) וכרנכ צר רב הונא שלייתו עלמן צשעת חפלה תמיד בכל פת וצכל זמן לקיים השתחו לבי "צבדרת" קודש, "והכו"ן [התנאה] לקראת חלקיק ישראל ע"כ לא הזכיר הרמב"ם מ"עידן ריתחא" ו"משעת הזעם" ו"ולטרא צעלמא" מאומה שישהנה הדין, והוא צרוו צשמש שזכ חי שיטת הרמב"ם נכון מאוד כר"ל

ועתה עשה חזינך כאפרנסת ושמע מה שאפשר לומר ע"ד קל"ת חידוד. דלעולם יש לומר דהרמב"ם היה ס"ל בפירוש הגמ' כפירוש הפשוט, דרב כהנא "סכר ידי" רק כשצטרא צעלמא, אבל כשצלמא צעלמא לא היה "סכר ידי" (ודלא כהצ"י והלח"מ אלל כהצ"ח והע"ז נקושיחם על הצ"י), וכו' דיישבתי כיעב פי' כצ"י והלח"מ, עכ"ז הפי' הפשוט נראה כהצ"ח והע"ז. דכבר הנחתי (לעיל אות ג') דהצ"י פי' הענין להשים יד ימנית על השמאלית כדי לרמז להכנעת יל"ה"ר, והדרכ"מ פי' לצבורת מדת הרחמים על מדת הדין. ולפי"ז י"ל דרבא שכיב "סכר ידי" תמיד בין כשצטרא צעלמא בין כשצלמא צעלמא היה דעתו להכנעת יל"ה"ר (כהצ"י) וזה צעין חמדי. משא"כ רב כהנא היה עושב כן להצניר מדת הרחמים למדת הדין (כהדרכ"מ), ולא עשה כן אלא כשצטרא צעלמא, אבל לא כן כשצלמא צעלמא, כשמדת הרחמים גוברת צעלמא. ופסק הרמב"ם כרבא, ובכלל לא פסק הרמב"ם כרב כהנא, ודלא כצ"י והלח"מ, שיטתו אדם ממנהגו צחפלה צין כשצטרא צעלמא ובין כשצלמא צעלמא, דמדרכב צר רב הונא ורבא מפורש י"לא דלא ס"ל לשנות, וכנראה גם ר' יחודה (צרכות ל' ע"ג) כן ס"ל, וא"כ לית הלכתא כיחוד (רב כהנא) לגבי חרי (רב"ה ורבא) או שלשה (גם ר' יחודה), וצוה ילאנו ידי חובתנו צביחור פסקו של הרמב"ם, שלא נחברו צשום מקום, ומקום הניחו לי אבותי להצנדר.

פירות חנושרין להלכה ולחידושא

א) ביאור דברי חש"ם שבת ר' א' ב' (ב) ישוב לדברי תב"י פי' צ"ח תתפוחים. ג) ישוב דברי הרמב"ם פי' חל' תפלה חל"ד. ד) ביאור אל תקרא ששש"ם. ח) ביאור דברי חש"ם צרכות ל' ב'.

בפרכסיה, ופריה דחיי שכיב מחיר לעשות עבירה, אלא קאמר ילגש שחורים וילך למקום אחר, דלבישת שחורים ואכנסנאות משברין לבו ולא יבא לידי עבירה ויוכל לעשות מעשיו מה שלבו חסן, דודאי אין ילרו מחגבר עליו, ועל זה בקשו בחוס' וגי דשמעתין (בחגיגה) וכן במוע' (ר"ז א') אינו משמע בדבריו אלא אפי' ויעשה מה שלבו חסן לגמרי דמוטב לו לאדם שיטעם חסנו בסתר ולא בפרכסיה ולא יתחלל שם שמים על ידו פירש הכהן בחוס' בקדושין (מ' א' ד"ב ויעשה) כביאור פי' כריח בשחיקה, וכן במוע' (ר"ז א' תורה אס) ובחגיגה חלקו עליו. אבל זה אינו פלא דכן נמצא בכרוב מקומות דכלל הכרוב בעלי חוס' היו בעל חוס' זה הכסנים עם פריה וזה חולק עליו, אבל בלא"כ נראה שרבותי בעלי חוס' בכל בני מקומות חלקו עליו, דבמוע' (הר"ל) אחר שהביאו פריה כ"י נפיק דקדושין פירשתה. ובחוס' פיק דקדושין לא נמצא שום פי' בודאי ככל הכתוב בחוס' חגיגה היא כתוב בפיק דקדושין, כינוי שחלקו על פי כריח, וא"כ כל ג' מקומות שבחוס' חולקים על כפריה. אבל ברור כשמש שבחוס' לא כר לפניהם פריה, דאלמלי כר לפניהם פריה על מס' חגיגה ומוע' לא היו חולקים עליו. דח"ל כריח (חגיגה): ח"ו שר' חילעאי הזקן החיר לעבור עבירה כלל, אלא כך אמר, אס ראה אדם שינרו מחגבר עליו באכילה ובשחיה ובמיני זמר ומחירורא שמה ישאכר ויבא לידי עבירה החיר לו לילך למקום אחר וילגש שחורים, כל זה כדי לשבור את ילרו, שהאכסניא לבו שבור, כדאמרין (עירובין ס"א א') כממא בלא מאחיה שב שנין לא נבא. וכיון שעושה כן לבו נשבר ונמצא נמנע מאליו. אבל לעבור עבירה או אפילו שחיית יין במיני זמר המרגילין לשמחה אסור. וכ"ש מה שבוטא לה מזה. וכוא דלא מני כייף ליאריה. ובהוא לורבא מרבנן (מוע' ר"ז א') דכוו סט שומעני, היכ שוחה במיני זמר, ופרש שם דענד כר חילעאי, דאי ס"ד עבירה ממש עבר לא כוי רבי יכודכ בעי אי משמתין ליכ או לא, אלא לא החיר ר' חילעאי אלא כי באי וכיוצא דליכא עבירה, ואעפ"כ לורבא מרבנן חילול שמים הוא כמפורש בפסחים (מ"ט א'). לשון כריח במוע' (ר"ז א'): אס רואה אדם שינרו מחגבר עליו, פירוש מבקש לשחוח במיני זמר ולשמחה בשמחה המרגילה לידי עבירה, כגון זה ילך למקום שאין מכירין אותו וילגש שחורין ויכסה שחורין ויעשה מה שלבו חסן, כגון אכילה ושחיה במיני זמר וכיוצא בכך, אבל דבר עבירה שיש בכך דין אדם, או דין שמים, ואפילו חייבי לחוין או חייבי עשה וכ"ש למעלה שאיסורן

בפתיק כעור (פי' שליד) וש"ע (שם סעיף מ"ג). וא"כ מסתבר שכמו שאסור ללמוד מהם פה אל פה כמו כן אסור ללמוד מספריהם. ואין לחלק ולומר דדיקא מפייהם אסור ללמוד שמה ילמוד ממעשיהם (פיין מפרשי חגיגה ע"ז ב') ד"ב גדול כיוצא לאחר שלא ילמוד ממעשיו) משא"כ הלומדים מספריהם אין שום חשש שילמוד ממעשיהם, זה טעות מוחלטת חדא דשפיר יש לחוש שילמוד ממעשיהם אחר שיראה בספר גדולתו בחורב יעשה ויאמר שבדאי נכחו בגדול צירר ששרי לכיות מהלוינים או מהמכרחים וכיוצא, או למשל מי שילמוד מספר שמחברו ראש ישיבה באחיה ישיבת יוניווערסיטי ויראה רוב בקיאותו בחורב, ח"ו יאמר בודאי שרי לכיות ממחנכי ישיבה יוניווערסיטי, ושרי ללמוד שם מאחר שרוב גדול בחורב כמותו עומד בראש, שנאמת סיגול ומחוטב הוא לנו כידוע ומפורסם, הא חדא, ועוד דכלל המחבר בספרו יכול לטמון תחת אחת השיחים כללית יד כביכול מסיח לפי תומו דעות נססדות שלו ויכיו נמשכין אחריו ח"ו פיין בחוס' (חגיגה ע"ז ב' ד"ב בא) ע"כ בודאי אס' הספר אינו חמור יותר מללמוד מסיו פנים אל פנים אבל שחוח ממנו אינו אלא שוב לו ודומה לו בודאי הוא, ואיסור גמור הוא ללמוד מספריהם. ואל יאמר הלומד שאני אהי מאלו שחוכן אוכל וקליפתן זרק כר מאיר (חגיגה ע"ז ב') וכמו שמחלק הש"ס (שם) דגדול שרי לו ללמוד גם מפי רב שסנו שומעני, ח"ו לדמות לנו לר' מאיר. וכה ראיב דהרמב"ם והפוסקים אהריבם גם אחד מהם אינם מביאים חילוק בין גדול וקטן דבזמנינו כולנו קטנים, כי גם גדול שבזמנינו הוא קטן מקטן שבזמניהם וכמו ש"כ הש"ך (פי' רמ"ז סק"ח) יעב"ה (ועיין בספרי באר משה בזה ובכרתי יוסף פי' רמ"ז ובשורתי ברכה שם). [הגם שאח"כ בחפשי בספרים מלאחי בש"ח — עד בשחק נאמן — מערכת כאלף נפחת כשדכ כלל ס"ד דברים כמתנגדים ק"ח לדברינו, לא ראינו מופת חותך לחזור מדברי. ואדרבה כשכל הישר בזמנינו — לא בזמנו — מורכב בדברינו כי עתה בזמנינו כל הנמצא בספרים עגרים אהריבם].

ד) ומקום חתי לפעור על כא דבקשו בחוס' (חגיגה ע"ז א' ד"ב ויעשה) על פי ר' פי' בשילכי פיק דקדושין (מ' א') הא דאמר רבי חילעאי הזקן אס רואה אדם שינרו מחגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילגש שחורין ויעשה מה שלבו חסן ואל יתחלל שם שמים

הע"ג דרשאין לשורפו כיוון מטעם דאיתא בשבת קע"ז או מטעם שכי' הרמב"ם בפ"י מיסודי כחורב, אבל להשליכו שאין חוטאת בזיון הזה לא שמענו, ועכ"פ כן היא המעשה, ומסתמא רבים מפ"צ נודע להם ממעשה הכוח שהי' בפומבי גדול וממנו ילנו הדברים אשר שאל מעלתו ר"י פליכס ועד עתה לא ספרתי לשום אדם מן המעשה כה"ל כי חכמים הזכירו בדבריהם חנן. עכ"לכ"ק.

פירות הנזשרין להלכת:

(א) כל פי שאינו טהב עצמו בכל דבריו ודרכיו נתקנת חז"ל אין אוסרים דבר שמועה כשמו בניהמ"ד (אות א. ב. ג.) שלא לומר שמועה בניהמ"ד ושלא להזכיר דבר הלכה מספרי רבנים ציונים וספרחים (כינוי שם טוב למורחים) (אות ב. ג.) שלא ללמוד בספרי רבנים ציונים וספרחים (אות ג. ד.) ביאור בנברי אם הרב רומה למלאך ה"צ (אות ג.) ושלא ללמוד משום תלמיד ישיבת יוניוניקוישי (שם). (ח) בוסניט אין איש תנקת גדול שיח"י רשאי ללמוד מאיש רע מעללים. ולומר שרק הטוב אלמוד והקלפה אורוק (שם אות ג ועוד בסוף אות ח.) (ו) ביאור וישוב נבון ואמיתי לפי רביע חננאל במיפרא אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעסק שחורים. ויעשה סח שלבו חפץ" (אות ד.) (ז) יודוש דבר פירושלטי נרדים (אות ח.) (ח) ביאור נפלא לפרש תפוח עפ"י יסודי ההלכה (אות ו.) (ט) לספרי רפוס קרושה להם (אות ז.) (י) אם רבים עושים דבר שקולקל החוב להלחם נדרם (אות ח.) (יא) חפא גדול דיוחד איט חפאת הקהל משא"כ חפא קפן דציבור הוא חפאת הקהל ועון פרום ועפורה (אות ח.) (יב) דבר וסנהג טוב שתיקן רשע נבון לבסלו כדי להשגיח מאנש זכרו (אות ח.) (יג) תנחה סגולה נגד סרפסי ספר תורה כצורתה ע"י פאפאנראפיט (אות ט.)

וע"ז בעה"ח אור ליום ששי לסי' וישלח שנת תשל"ה לפ"ק סה ברקלין יצ"ו.

סימן ז

נשאלתי אי שרי לקרות במסכת פורים הנרפס להבדיל כשאר מסכתות עם פרש"י ותוס' בלשון שחוק והיתול והזללות או אסור משום מושב לצים. ואם אסור בשאר ימים אי שרי עכ"פ בפורים.

השבת בימי חול בודאי אסור משום מושב לצים ולית דין צריך בושש, אבל לענ"ד גם בימי פורים איסור נסור הוא.

השכ"ה) הנוגע לספרי רמ"ד שר"י סי' ע"ג בסופו ח"ל ד"ש לחתנו חלמידי הרב המוסג הכרוז ושטון מו"כ עקיבא יוסף ר"י, אשר ביקש ממני לכודיע לו אם העדתי לפני אנשי ע"צ בענין השלכת ספרי רמ"ד, הנה לא נשאלתי משום אדם על זה, ולא אמרתי לשום אדם, הנה כשראיתי זה כתוב אמרתי בלבי שזה אינו אמר והמניד גחם אבל אפי' ביני עמודי לא הולאתי הדברים מפי שלא יכיר אפטר לעוף השמים להוליך הקול ואני לא שמעתי ולא ראיתי מעולם דבר כזה מרבינו הגאון ז"ל ופטרע שכדומה לי כיוון המניד מה שהי' צדידי טובדא והמעשה שהי' כך הי', דרכו של רבינו בקודש בכוחו נקבלה אחרת לילך בש"ק מנה"כ להרב ושם לוכ על הרב דמתא לומר דבר הגדה ושוכ דרש הוא וכהי' נזכר שלא לומר דבר שנכתב בע"פ וביקש חומש מהסדר שקראו בו, ולי הי' ג' מיני חומשים דפוס אמסטרדם עם כל התרגומים ופירושים וזה הנחתי שנת ננה"כ שלא ילערכו להוליא בשבת ולזאת הנחתי ננה"כ, וגם דפוס וויען וזה הי' לאשתי הרבנית ננה"כ, ועוד אחד עם תרגום רמ"ד, וכשביקש מרן ז"ל חומש והעומדים לפניו ידעו מנהגיו שאינו רואה בחומש רמ"ד ואינוך ב' חומשים לא היו בניתי ולזאת בקשו ולא מלאו מה ליחן לו חומש ודרש בע"פ, והי' בעיני מרן ז"ל לחימה שבניה הרב לא יכיר נמלא חומש ואחרי הדרשה והשעשוע קלת בניתי כלך איש יקר ולדיק מו"כ הירש עירנוי ז"ל שהי' אללו כבן בית [לנתי מרן ז"ל, ושאלו רבינו] מה הי' זה עם חסרון החומשים וסיפר לו תוכן הדברים כנ"ל, ובבואי לבית מרן ז"ל לעת חפלת מנחה הוכיח אותי על שאני רואה ולומד בספר רמ"ד ואמרתי לו שיש איש יקר אחד שהי' מוחזק גם אלל מרן ז"ל ללדיק העיד לו שגם גאון ידוע למד כהן בפרט בס' ויקרא בניאור, והשיב מרן ז"ל שגאמת לא עלתה לו כראוי בזה, ושוכ אמרתי שמה טעם, ושאני עברתי בין בחריו ולא מלאתי בו שום נדנדו אפיקורסות וחשש, והשיב לי ראה בס' דברים בפרשה פלוני וחמלא. ואם אמנם בעיקר לא הי' הכרח כל כך מ"מ מרן ז"ל אמר ומי ישיב, עכ"פ נודע לן טעמו שלכך הקפיד טובא שהחזיקו לאפיקורס וכדון ספר הפיקורס ולכן לא הקפיד על התרגום היודענהיים רק על ספרי רמ"ד ולכן לא נגע בהם והרחיקם כדון ספרי אפיקורסים, וכדאיסא בשבת קע"ז, אבל לא שמענו מעולם שאם נמקרה צאח לידו שהשליך אחו על הארץ, וגם לפי כדון לא אדע אפי' בצירור לו לאפיקורס ומחונבר עמו דברי כחורב שיכיר רשאין לנזות להשליכו ארצה